

PYSZNIE (68) *av*

pysznie (39), **pyszno** (28), pysznie *a.* pyszno (1); pysznie *RejRozm, Leop, BibRadz, RejAp, RejPos, Calep* (6), *GrabowSet*; pyszno *RejJóz* (3), *RejKup* (2), *GliczKsiąż, RejWiz, BielKron* (2), *BielSat, BudBib, ModrzBaz, SkarŻyw* (2), *KochMRot, BielRozm*; pysznie : pyszno *BierEz* (4:2), *RejZwierz* (1:3), *Mącz* (20:5), *RejZwierc* (2:2).

e oraz o prawdopodobnie jasne (tak zwykle w *-e* oraz *-o av*).

comp pyszni(e)j (1).

Sł stp: pysznie, pyszno, *Cn*: pyszno, pysznie *s.v.* mówię głośno, *Linde*: pysznie (bez cytatu), pyszno *XVI* (jeden z niżej notowanych przykładów) – *XVII w.*

1. *Wyniośle, dumnie; zuchwale, arogancko; superbe Mącz, PolAnt, Modrz, Calep, Cn; elate, insolenter Mącz, Calep, Cn; arroganter, imperiose, sublate Mącz, Cn; ferociter Mącz; iactuose, fastidiliter Calep; intoleranter Cn* (41) : Kto fie w łzczęściu pyłźnie miewa/ A o przyiaśń ludzką niedba: Taki w łwey ciężkiej przygodzie/ Zadney pomocy nie naydzie. *BierEz* K3v, M4v; *RejJóz* Ev; *Mącz* 357d, 433d; Widzę bracie łtapałz pyłzno/ Niewiem być ná dobre wyłzłó/ Boć nie długo czekać tego/ Ze też zá mną łkoczyłz pługio *RejZwierc* [238]; Iáchał do Rzymu S. Anzelmus/ y znim Krol łwe połty połłał/ pyłzno do Papieža wlkázuiąc: ifz/ by miał krolełstwo trácić/ tedy tego w łwym pánłtwie nie dopuści/ aby miał Inuełtytury trácić. *SkarŻyw* 336; *Iactuose* – *Piłznine* [!] z chłubą. *Calep* 496b, 410a, 1031a.

W połączeniach szeregowych (5): *Insolenter etiam pro arroganter et superbe, Pyłźnie/ buynie/ rołpułtnie. Mącz* 399a, 124d, 280c, [460]c; A ták włtáwicznie trzeba fię o to łtáráć/ [...] ábyłmy łkłádáli nádętość/ á nic pyłzno nieczynili/ nic hárdźie/ nic okrutnie. *ModrzBaz* 69.

Zwroty: »pysznie się chłubić« (1): IEleń fie pyłźnie chłubił/ włzymá y rogi *RejZwierz* 119.

»mówić, rzec pyszno (pysznie)« = *elate a. sublatius dicere, adhibere pompam in dicendo Mącz; loqui superbe PolAnt* [szyk zmienny] (11:1): Nie mow pyłzno/ być ná złe nie wyłzłó. *BierEz* K4v, K2; *RejRozm* 400; *RejKup* ee2; Bogáthego gdy podeyda/ wiele ma nágrodzićielow łzkody: gdy pyłłnie co rzekł [locutus est superba]/ włpráwiedliwáli go. *Leop Eccli* 13/26; Táke o tym rozumiem/ choć nie mowi pyłzno/ Gdyby ná tę Koronę/ łławną też co przyłzłó. Stałby nam zá drugiego/ ten cny pan Hektorá *RejZwierz* 69, 64, 91; *Mącz* 123b, 309a, 457d; *BudBib Ps* 16/10.

»pysznie (pyszno) się nieść« = *zachowywać się wyniośle; exserere caput Mącz* (2): Spiritus sibi sumere et arrogationem, Náđeto á pyłźnie fie nieść. *Mącz* 432b, [388]a.

»pysznie (pyszno) odpowiadać (*a.* odpowiedzieć, *a.* odpowiedź dać)« = *superbe responsum reddere Mącz* (3): *BierEz* M3; Krol wzyał [od posłów krzyżackich] miecze/ nie gniewał fie ani pyłzno odpowiadał/ iedno wełtchnął á Pánu Bogu to poruczył *BielKron* 384; *Mącz* 433d.

»pysznie (pyszno) się stawiać [szyk zmienny] (2): *Mącz* 457d; A dzifia iuż widzimy nacž kuńłztatam wyłzłó/ Ze fie iuż włzemu włwiatu chłopi łtáwiał pyłzno. *RejZwierc* 242.

»pysznie urągać« (1): Długož pyłźnie vrągać ma/ człęk niežyczliwy? *GrabowSet* H3v.

Szeregi: »hardzie, (i) pysznie« (2): Człowieká pyłznego y chłubnego názywáią łzyderzem/ ábowiem fię łpráwuie hárdźie y pyłźnie [qui facit opera sua in ira superbiae]. *BibRadz Prov* 21/24; *Calep* 350b. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»nadęto (nadęcie), (a) pysznie« [szyk 2:1] (3): Attollere supercilium, proverbium, Pyłźnie/ nádęto fie stáwić. *Mącz* 457d, 432b; *Calep* 544a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»pysznie a spanile« (1): Adhibere pompam in dicendo, Pyłźnie á łpánile mowić. *Mącz* 309a.

W przen (2) :

Zwrot: »trząść rogi [I pl] pyszno« = zachowywać się *butnie* (2): (*did*) Ruben [...] mowi ku braciey (–) Abarzoch my w on czas na tho [zdradzenie Józefa] trzęśli rogi piłzno A baczycieysz nacz tu teraz nam to włzytkim wyłzlo *RejJóz* P2v, K3v.

2. *Z przepychem, okazale, wspaniale; ambitiose, delicate, gloriose, magnifice, pompatice, regaliter, regie, speciose* *Mącz* (27) : Tám go [król Naktanab Ezopa] więc pyłźnie dárował/ Y Ligurgowi dań połłał *BierEz* G3; *RejKup* v5v; *RejWiz* 26v; Regaliter, idem quod Regie, Po królewsku. Metaphorice. Známينية [!]. Kółztownie/ Pyłźnie. *Mącz* 349d; Villa urbana, [...] páński álbo biały dóm może być zwan/ przed tym takowe domy piłźnie wogrodziech ná wesołych mieyscách starzi wyłtáwiali á zwálzczą we Włózech. *Mącz* 496c, 104d, [114]d, 182a, 204c [2 r.], 309b; Abowiem pátrż kiedy kogo wedle fwiátá chwałá iż czyłty pan/ czyłty porządek około niego/ czeládzi dołyć/ koni dołyć/ ná łtole pyłźnie *RejZwierc* 115; *KochMRot* B2; *Calep* 287b.

Zwrot: »pyszno (pysznie) chodzić, nosić się« = *nosić kosztowne ubrania; gloriose amiciri, magnifice incedere* *Mącz* (5:3): [Likurgus] młodziencom tilko iedno odzienie mieć dopuścił przez czały rok, aby ieden nad drugiego pyłzniey nie chodził *BielŻyw* 27; *GliczKsiąż* F4v; *BielKron* 275; *BielSat* D4; Speciose ingredi, Pyłźnie/ vbránie fie nościć. *Mącz* 404d, 146d, 204c; *BielRozm* 30.

Wyrażenie: »pysznie (pyszno) ubrany« (3): *RejPos* 243v; Y iáko byłá miedzy inłzemi pyłźnie vbránemi pánnámi połtáwiona tá vboga Hełter á pokorna żydoweczka *RejZwierc* 201; *SkarŻyw* 27.

Szeregi: »pysznie i z wielkim dostatkiem« (1): Bibit et edit opipare et sane apparate, Pyłźnie vziwa y s wielkim dołtátkiem. *Mącz* 280a.

»pyszno a szarłatno« (1): Bo yákoć fie dzyecyę zá młodu pyłłno á łłárłatno náuczy chodzić/ potym thák fie będzie odymáło y perzyło/ żeć y ludzi nye będzie chcyáło znáć *GliczKsiąż* F4v.

a. *O zwierzęciu* (1) : Koń ku bitwie náłtroiony muśi być tłusty/ pyłźnie łpápájący/ á vbrány. *RejAp* 79v.

Synonimy: **1.** *buczno, bujno, butnie, chełpliwie, chłubliwie, nadęcie, nadęto, srogo, szumno, śmieie, wysoce, zuchwale*; **2.** *bogacie, dostatnie, hojnie, kosztownie, okazale, spanile, wspaniale, wystawnie, znamienicie.*

Cf **NIEPYSZNIE, PYSZNOMOWNY, PYSZNOSTĄPY**

LW